

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 07.02.2024.

Nr. 4/6-3

Atzinums par 2024. gada 21. janvāra raidījumā “De facto” izskanējušo informāciju

2024. gada 22. janvārī Latvijas sabiedrisko mediju ombuds Anda Rožukalne (turpmāk tekstā arī - ombuds) saņēma [...] (turpmāk - Iesniedzējs), iesniegumu (turpmāk - Iesniegums) ar prasību izvērtēt VSIA “Latvijas Televīzija” (turpmāk arī - LTV) 2024. gada 21. janvāra raidījuma “De facto” sižetā “Ķīna pirmajā vietā?” - <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/316988/de-facto-naftas-gazes-imports-no-krievijas-kur-latvija-mekles-darbarokas>, kas atspoguļots arī Latvijas sabiedrisko mediju vienotā interneta portāla LSM.lv (turpmāk arī - LSM.lv) publikācijā “Šlesera vadītā deputātu delegācija Ķīnā «vēra durvis» arī Šleseru ģimenes biznesam” - <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.01.2024-slesera-vadita-deputatu-delegacija-kina-vera-durvis-ari-sleseru-gimenes-biznesam.a539771/>, iekļauto informāciju par Latvijas Republikas Saeimas deputātu delegācijas komandējumu uz Ķīnas Tautas Republiku.

Lai izvērtētu Iesniegumā minēto un sniegtu atzinumu, ombuds no 2024. gada 22. janvāra līdz 2024. gada 5. februārim iepazinās ar Iesniegumā minēto “De facto” raidījumu un pēc tā tapušo LSM.lv publikāciju, vērsās ar jautājumiem pie LTV galvenās redaktora, LTV Ziņu dienesta atbildīgās redaktora un LTV raidījuma “De facto” žurnālistiem.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu
ombuds Anda Rožukalne

konstatē:

[1] 2024. gada 22. janvārī saņemtajā Iesniegumā Iesniedzējs vērš ombuda uzmanību 2024. gada 21. janvārī LSM.lv publicētajam rakstam "Šlesera vadītā deputātu delegācija Ķīnā «vēra durvis» arī Šleseru ģimenes biznesam", kas ir tajā pašā datumā pārraidītā LTV raidījuma "De facto" sižeta "Ķīna pirmajā vietā?" atšifrējums.

Iesniegumā nav norādīts uz konkrētiem profesionālās ētikas pārkāpumiem. Iesnieguma datnes nosaukumā ir iekļauts personu aizskarošs ombuda apzīmējums.

Iesniedzējs Iesniegumā citē visu LSM.lv publicēto sižeta atšifrējumu, pievēršot uzmanību šim fragmentam: "'De facto' zināms, ka daži no braucējiem pirms došanās uz Ķīnu Saeimā lielījušies, cik labus kūrortus viņiem tur izdosies izbaudīt."

Iesniegumā minēts (tālāk saglabāts iesniedzēja stils - *ombuda piez.*) sekojošais:

"Kā izriet no šī raksta, šajā „sabiedriskās” televīzijas sižetā ir minēts: „De facto” zināms, ka daži no braucējiem pirms došanās uz Ķīnu Saeimā lielījušies, cik labus kūrortus viņiem tur izdosies izbaudīt."

„Sabiedriskās” televīzijas sižetā nav norādīts šīs informācijas avots, tā radot iespaidu par baumu izplatīšanu un diskreditējot ne tikai sniegto informāciju, bet arī tās sniedzēju - „sabiedrisko” mediju, kam ir likumā noteiktās funkcijas un pienākumi.

„Sabiedriskās” televīzijas sižetā nav minētas konkrētās personas, kuras it kā „lielījušās, cik labus kūrortus viņiem tur izdosies izbaudīt”, šādā veidā nepamatoti, negodprātīgi diskreditējot visu delegāciju un tās dalībniekus.

„Sabiedriskās” televīzijas sižeta pieteiktā un risinātā tēma ir pilnīgi cita nekā šajā rindkopā publicētās baumas, līdz ar to vēl papildus diskreditējot „sabiedriskā” medija objektivitāti, neieinteresētību.

Kā izriet no „sabiedriskās” televīzijas sižeta, nevienam no brauciena

dalībniekiem nav uzdots jautājums par to, vai viņi ir „Saeimā lielījušies, cik labus kūrortus viņiem tur izdosies izbaudīt”. Tas, ka „sabiedriskais” medijs nav pat mēģinājis noskaidrot patiesību, vēl vairāk diskreditē tā darbu.”

[2] Lai izvērtētu Iesniegumu, ombuds iepazīnās ar tajā identificēto LTV un LSM.lv saturu, bija saziņā ar LTV galveno redaktori, kurai tāpat kā LTV Ziņu dienesta atbildīgajai redaktorei un raidījuma veidotājiem 2024. gada 24. janvārī un 2024. gada 29. janvārī adresēja oficiālas vēstules Nr.6/6-2 un Nr.7/6-2, lūdzot, skaidrot raidījuma tapšanas gaitu un informācijas vākšanas pieejas. 2024. gada 31. janvārī uz nosūtītajām vēstulēm ombuds saņēma LTV atbildes.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds

Anda Rožukalne

secina:

[3] Ombuds ir saņēmis Iesniegumu par 2024. gada 21. janvāra LTV raidījumā “De facto” un pēc tā tapušā LSM.lv publikācijā iekļautu saturu. Proti, raidījumā pēc žurnālista Ivo Leitāna veidotā sižeta “Ķīna pirmajā vietā?” demonstrēšanas raidījuma vadītāja, žurnāliste Inga Šņore atteikuma tekstā norāda: “Šlesers šonedēļ LTV atrakstīja, ka uz jautājumiem būšot gatavs atbildēt pēc atgriešanās no Ķīnas. Šo nedēļas nogali viņš ar kolēģiem pavada salā Dienvidķīnas jūrā, kas pazīstama ar savām tropiskajām pludmalēm.

“De facto” zināms, ka daži no braucējiem pirms došanās uz Ķīnu Saeimā lielījušies, cik labus kūrortus viņiem tur izdosies baudīt.”

Šī piebilde noslēdz arī LSM.lv publikācijas “Šlesera vadītā deputātu delegācija Ķīnā «vēra durvis» arī Šleseru ģimenes biznesam” tekstu, kurā ir arī jau precizēta sala Dienvidķīnas jūrā, t.i., Hainaņas sala.

[4] LTV galvenā redaktore Sigita Rože, skaidrojot, kāds bija informācijas vākšanas process, lai raidījumā tiktu atspoguļots Iesniegumā izceltās epizodes teksts, norāda, ka “šāda informācija raidījuma “De Facto” (turpmāk tekstā - DF), žurnālistu rīcībā bija nonākusi vēl pirms deputātu grupa bija devusies uz Ķīnu un pirms publiski bija parādījusies informācija par braucienu”. Tās “ir sarunas ar cilvēkiem Saeimā”, informācijas avotus

raksturo S. Roķe. Tiesa, informācijas avotu sargāšanas nolūkā “nav iespējams atklāt ne to, konkrēti kuri deputāti stāstījuši par kūrortiem, ne personas, kas to ir dzirdējušas”.

LTV galvenā redaktore norāda, ka “šī informācija netika ierakstīta, proti, DF rīcībā nav šādu uz Ķīnu braucošo deputātu stāstītā ierakstu”, vienlaikus uzsver, ka “tas nav obligāts priekšnosacījums informācijas vākšanai un izvērtēšanai”. Pēc S. Roķes rakstītā, ticamību tam, ka šādas sarunas bijušas, piešķirot arī tas, ka “DF no deputātes Lindas Liepiņas saņemtajā vizītes programmā bija redzams, ka grupa trīs naktis pavadīs Hainaņas salā”. “Pirmā informācija, ko par šo salu var atrast gan latviski, gan angļiski liecina, ka tā ir liela tropu sala, kas tiek dēvēta par “Austrumu Havajām” (<https://www.artur.lv/lv/kina-hainanas-sala/>) un ir pazīstama ar tropu klimatu un pludmales kūrortiem,” teikts LTV atbildē.

LTV ir pārliecināta, ka ir izvērtēta informācijas avota/-u uzticamība un avota/-u kvalitāte. “Tas, ka detalizēta programma par Hainaņu deputātiem sākotnēji nebija pieejama, tikai pastiprina šādu sarunu ticamību, jo, visticamāk, vispārīgo informāciju par braucienu deputāti sākotnēji saņēma mutvārdos. Turklāt jāņem vērā, ka programmā (pievienota saite uz Latvijas Republikas Saeimas deputātes Lindas Liepiņas sociālo mediju platformas Facebook profilu - <https://www.facebook.com/share/Y9CgaLDMQgdu8VFh/?> - *ombuda piez.*) ir iekļauts arī šīs vietas apmeklējums (pievienota saite uz Boao Asia Forum Dongyu Island Hotel - https://www.tripadvisor.com/Hotel_Review-g297428-d11908778-Reviews-Boao_Asia_Forum_Dongyu_Island_Hotel-Qionghai_Hainan.html - *ombuda piez.*) Atsauksmēs šī tiek dēvēta par augstas klases viesnīcu Hainaņas kūrortdaļā. Saskaņā ar Latviešu literārās valodas vārdnīcas skaidrojumu - <https://tezaurs.lv/k%C5%ABrorts>, kūrorts ir “apvidus, kur ir dabiski dziedniecības faktori (klimats, minerālavoti, dūņas u. tml.) un kur uzceltas ārstniecības iestādes”. Līdz ar to nav apstrīdams tas, ka deputāti pabija kūrortā - salā ar tropisku klimatu, kurā ir uzcelts medicīnas centrs,” pausts LTV atbildes vēstulē.

Skaidrojot, kāda loma šim tekstam bija raidījuma kopējā vēstījuma veidošanā un vai šis mērķis tika sasniegt, LTV galvenā redaktore raksta: “Šis teksts apliecināja, ka vismaz daļa no vizītē esošajiem deputātiem paši apzinājās un

neslēpa, ka vismaz daļu no vizītes var uzskatīt par tā dēvēto “polittūrismu”, kuru turklāt pilnībā apmaksā Ķīnas valdība.” LTV gan nepiekrīt Iesniedzēja apgalvojumiem, ka šajā teikumā nav minēts informācijas avots un konkrētas personas, diskreditēta gan sniegtā informācija, gan arī tās sniedzējs, radīts iespaids par baumu izplatīšanu, diskreditēti visi brauciena dalībnieki. Konkrētas personas, kas paudušas sižeta izskaņā iekļauto informāciju, nav minētas avotu sargāšanas nolūkā. “Uzsveram, ka arī likuma “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 22. pants nosaka, ka masu informācijas līdzeklis var nenorādīt informācijas avotu. Tāpat vēršam uzmanību, ka uz to, ka Eiropas Padomes Ministru komitejas Rekomendācija dalībvalstīm Nr.7 (2000) „Par žurnālistu tiesībām neatklāt informācijas avotus”, ietver pamatnosacījumus žurnālistu informācijas avotu aizsardzībai, kas veido pamatu žurnālistu darbam un preses brīvībai. Uz šīs rekomendācijas principiem savos spriedumos regulāri atsaucas Eiropas Cilvēktiesību tiesa, izskatot lietas, kas saistītas ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta interpretāciju. Tā kā Latvijas Republika atzīst par obligātu Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikciju visos jautājumos, kas attiecas uz šīs konvencijas un tās protokolu interpretāciju un pielietojumu, arī likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 22. pants ir jātulko atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas atzītajiem principiem.

Saskaņā ar rekomendāciju žurnālistu informācijas avotu aizsardzība ietver ne tikai informācijas avota vārda un uzvārda neatklāšanu, bet arī aizsargā jebkādu informāciju, kas varētu novest pie avota identifikācijas, tostarp informācijas iegūšanas procesa faktiskos apstākļus. Līdz ar to arī prasība atklāt to, kad un kā tika iegūtas ziņas, pārkāpj informācijas avotu aizsardzības prasības un nav tiesiska,” teikts LTV vēstulē.

Noslēgumā LTV uzsver, ka “raidījuma „De Facto” formāts ir nevis ziņu raidījums, bet gan analītiski pētnieciskās žurnālistikas raidījums. Tā pamatu veido pētniecība, analīze, prognozes un versijas. Raidījumā žurnālisti pēta un analizē aktuālus notikumus, izsaka savus subjektīvus vērtējumus un versijas, uzdod jautājumus un rosina skatītājus pašiem izdarīt savus secinājumus.

Tāpat vēlamies norādīt, ka saskaņā ar pastāvošo tiesu praksi izteikts viedoklis

atspoguļo personas subjektīvu vērtējumu par kādu personu, tās darbību vai kādu notikumu, un tas nevar būt ne paties, ne nepaties. „Viedoklis ir noteiktas personas vai personu grupas subjektīvs vērtējums, uzskats, izteikums, kas var veidoties kā no patiesiem faktiem, tā kļūdainām ziņām, nepatiesas informācijas vai arī abējādi. Ja ziņām jābūt patiesām, pretējā gadījumā katram ir tiesības prasīt to atsaukšanu, tad tādu prasību nevar attiecināt uz publiskotu viedokli” (LR Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.SKC-102 L.Strujēvičs pret a/s „Diena” un Aivaru Ozoliņu)”.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

vērš uzmanību:

[5] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai iesniegumā pausto viedokli.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds

Anda Rožukalne

atzīst:

[6] Pēc Iesniegumā minētā sižeta satura, Iesniedzēja viedokļa un LTV darbinieku profesionālo procedūru un to skaidrojuma kritiskas analīzes, atzīstu, ka 2024. gada 21. janvāra raidījuma “De facto” sižetā “Kīna pirmajā vietā?” nav pārkāptas Latvijas sabiedrisko mediju Redakcionālās vadlīnijas vai LTV Rīcības un ētikas kodekss.

LTV raidījums “De facto” ir analītisks formāts, kura autoriem ir tiesības un pienākums brīvi izmantot, analizēt un prezentēt to rīcībā esošu informāciju, iekļaujot raidījumā jebkādu informāciju, kuras patiesums ir profesionāli

novērtēts, arī gadījumos, kad informācijas avots vai informācijas pārbaudes metodes nav minētas. Avotu aizsardzības arguments, publicējot informāciju, kuras saturs ir būtiskāks par tās avota atklāšanu, ir pamatots, tādējādi apliecinot žurnālistikas daudzveidību, žurnālista autonomiju un redakcionālo neatkarību. Sižetā ir apspriesti sabiedrībai nozīmīgi jautājumi, veicinot par tiem diskusiju un dodot iespēju sabiedrības pārstāvjiem veidot savu viedokli. Nav pamata sižeta vērtēšanā piemērot sašaurinātu izpratni par žurnālistiku un žurnālista lomu.

Veicot izvērtējumu neatradu pamatojumu Iesniedzēja Iesniegumā minētajam, ka raidījumā “diskreditēta” sniegtā informācija un “sabiedriskais medijs” (Iesniegumā minēts pēdiņās – *ombuda piez.*), kā arī to, ka raidījumā iekļautā informācija nav atbilstoša tā tēmai. “De facto” raidījumā iekļauti dažādi, ar sižeta tēmu saistīti aspekti. Šāda prakse atbilst redakcionālo vadlīniju objektivitātes principam, kas nosaka, ka “sabiedriskie mediji satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi”.

Iesniegumā minētais, kas attiecas uz Iesniedzēja ieskatu ierobežot raidījuma saturu un neiekļaut tajā brīvi izvēlētas tēmas, apakštēmas, dažādus aspektus rada iespaidu par atbalstu sabiedriskā medija satura un darbības cenzūrai. Tāpēc šajā sakarā ir būtiski atgādināt par sabiedrisko mediju redakcionālajās vadlīnijās iekļauto vērtību: “Sabiedriskie mediji nedrīkst pakļauties ietekmei, kas varētu ierobežot brīvu informācijas apmaiņu vai traucēt atklātas debates par jebkuru sabiedrībai nozīmīgu jautājumu”.

Savukārt Iesniegumā iekļautā aizskarošā vēršanās pret ombudu var tikt interpretēta kā mēģinājums ietekmēt Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā noteikto neatkarīgu ombuda lēmuma pieņemšanas procesu.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas
līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Anda

Rožukalne

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU